

HANKKEEN VALMISTELU

Hyödynnä hankesuunnitelman tekemisessä monipuolisesti erilaisia tiedonhakupalveluita. Voit pyytää tiedonhakua kirjastosta tai varata tiedonhaun ohjausajan. [Kirjaston palvelut](#) esitellään kirjaston intranetsivuilla. Kannattaa olla ajoissa liikkeellä.

Aineistohallintasuunnitelma

- Aineistohallintasuunnitelma laaditaan tutkimukselliselle aineistolle, jota kerätään selvitys- tai tutkimuskäyttömielessä (yrityksille tehtyt maksulliset palvelututkimukset eivät kuulu tämän piiriin).
- Rahoittajan vaatimuksesta suunnitelma tehdään jo hakuvaiheessa
- Jos suunnitelmaa ei vaadita hakuvaiheessa, se tehdään, kun hanke on saanut rahoituspäätöksen.
- Aineistohallintasuunnitelma suositellaan tehtäväksi [DMPTuuli työkalulla](#)
- Aineistohallintasuunnitelma täydentää tutkimussuunnitelmaa. Vältä päällekkäisyyttä tutkimussuunnitelman kanssa.
- Aineistohallintasuunnitelma käsitellään hankkeen aloituspalaverissa.
- Aineistohallintasuunnitelma tallennetaan Repoon hankkeen kansioon.
- Aineistohallintasuunnitelmaa täydennetään ja muokataan tarvittaessa hankkeen aikana.

DMPTuulin aineistohallintasuunnitelman sisältö

- Aineiston yleiskuvaus
- Eettisten periaatteiden ja lainsäädännön noudattaminen
- Dokumentointi ja metatiedot
- Tallentaminen ja varmuuskopiointi tutkimushankkeen aikana
- Aineiston avaaminen, julkaiseminen ja arkistointi tutkimushankkeen päätyttyä
- Aineistohallintaa koskevat vastuut ja resurssit
- Katso myös tarvittaessa [ohje arkaluonteisia henkilötietoja sisältävän datan hallinnan suunnitteluun](#).

FAIR-periaatteet

- [Kansallinen Fairdata-palvelukokonaisuus](#)
- FAIR-periaatteiden mukaan aineiston tulee olla löydettävissä (Findable), saavutettavissa (Accessible), yhteentoimivaa (Interoperable) ja uudelleen käytettävissä (Re-usable).
- Fairdata-palvelu koostuu neljästä osasta:
 - tutkimusdatan käsittely- ja säilytyspalvelu IDA
 - tutkimusaineistojen hakupalvelu Etsin
 - tutkimusaineistojen kuvailutyökalu Qvain
 - pitkäaikaissäilytyksen palvelu Fairdata PAS.

Avoin tiede. (2023). Laatusa ja vaikuttavuutta tutkijan työhön datanhallinnan avulla: Miten teet datastasi FAIR. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8012377>

Sopimuksissa huomioitavia seikkoja

Hankkeessa kerättyjen aineistojen ja syntyvien tulosten avoin hyödyntäminen edellyttää, että sille on luotu perusta jo hankkeen alussa.

Näitä edellytyksiä luodaan niin, että

- sovitaan aineiston omistajuudesta, säilytysvastuusta ja käyttöoikeuksista
- otetaan huomioon tietosuojalainsäädäntö, salassa pidettävä ja arkaluontoinen tieto
- informoidaan tutkittavia kerätyn aineiston käytöstä ja hankitaan lupa aineistojen säilyttämiselle / avaamiselle
- sovitaan tulosten julkaisemisesta avoimissa julkaisukanavissa
- sovitaan aineistojen ja tulosten julkaisemispaikasta ja ajankohdasta
- sovitaan aineistojen säilyttämisen ja avaamisen resurssoinnista ja vastuista
- noudatetaan rahoittajan antamia ohjeita ja vaatimuksia

Edellä mainittuihin asioihin tulee kiinnittää huomiota aineistohallintasuunnitelmassa, hankkeen aiesopimuksessa ja myöhemmin tehtävässä yhteistyösopimuksessa:

Sopimuksissa voidaan esimerkiksi sopia seuraavasti: ”*Sopijapuolet pyrkivät julkaisemaan hankkeessa aikaansaattavan tutkimusdatan avoimen julkaisemisen periaatteiden mukaisesti sekä avaamaan hankkeessa aikaansaadun tutkimusdatan kaikkien saataville. Avoimuus ei koske sopijapuolten luottamuksellisia tai muutoin salassa pidettäviä tietoja eikä tausta-aineistoa.*”

Yritysyhteistyöhankkeet

Yritysyhteistyöhankkeen suunnittelua ja toteutusta helpottamaan on laadittu suositus ja tarkistuslista, joka on syntynyt suomalaisen tiedeyhteisön ja elinkeinoelämän yhteistyönä: [Avoimen tieteen suositus sekä tarkistuslista tutkimusorganisaatioiden ja yritysten yhteistyössä tehtävään tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan.](#)

Huomioitavat tietosuoja-asiat

[EU:n yleinen tietosuoja-asetus](#) ja [tietosuoja laki](#) velvoittavat ottamaan huomioon tietyt vaatimukset silloin kuin TKI-toiminnassa käsitellään henkilötietoja. Tämän lisäksi TKI-toiminnassa tulee edelleen huomioida mahdolliset alakohtaiset vaatimukset, kuten lääketieteellistä tutkimusta koskeva lainsäädäntö sekä tutkimuseettiset periaatteet ja ohjeet.

- [Tietosuojavaaluttetun toimiston ohjeet](#)
- [Helsingin yliopiston työkalu, jonka avulla voit testata, sisältääkö datasi henkilötietoja](#)
- [Tietosuoja työkaluja tutkijalle | Vastuullinen tiede](#)

Määritä tutkimussuunnitelmassa mahdollisimman tarkasti tutkimustehtävä ja henkilötietojen käyttötarkoitus.

Henkilötiedoilla tarkoitetaan kaikkia niitä tietoja, joiden perusteella henkilö voidaan tunnistaa joko suoraan tai välillisesti yhdistämällä yksittäinen tieto johonkin toiseen tietoon. Henkilötietoja ovat esimerkiksi nimi, osoite, sähköpostiosoite, puhelinnumero, IP-osoite ja valokuva.

Henkilötietoja voidaan kerätä ja käsitellä vain tietosuoja-asetuksessa määriteltujen edellytysten mukaisesti ainoastaan tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten vastaisesti.

Analysoi, mitkä henkilötiedot ovat tarpeellisia tutkimuksesi toteuttamiseksi.

Arvioi henkilötietojen tarpeellisuutta myös tutkimuksen aikana ja pyri minimoimaan käsiteltävien henkilötietojen määrä mahdollisimman nopeasti.

Tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötietojen on oltava asianmukaisia, olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista käsittelytarkoituksen kannalta. Henkilötietojen käsittelyä ovat kaikki ne toimet, jotka kohdistetaan henkilötietoihin. Henkilötietoja voidaan säilyttää sellaisessa muodossa, josta tutkittava on

tunnistettavissa, ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojenkäsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten.

Useinkaan tutkittavien nimiä tai yhteystietoja ei tarvita enää aineiston analyysivaiheessa vaan ne kannattaa poistaa mahdollisimman nopeasti tutkimuksen edetessä.

Yksittäiset tutkittavat voidaan erottaa toisistaan myös käyttämällä tunnisteita, esimerkiksi numerosarjaa (pseudonymisointi). On kuitenkin muistettava, että seurantatutkimuksessa yhteystietoja tarvitaan myös myöhemmässä vaiheessa.

Mikäli keräät henkilötietoja, muodostuu niistä automaattisesti oma henkilörekisteri, josta tulee tehdä tietosuojaseloste /-ilmoitus. Tällöin on myös suunniteltava etukäteen henkilötietojen kerääminen, säilyttäminen, käsittely, mahdollinen luovuttaminen, poistaminen ja tuhoaminen sekä kuvattava nämä tietosuojaselosteeseen.

Tee riskiarvio käsittelytoimistasi ja suhteuta suojaustoimenpiteet sen mukaisesti.

Henkilötietojen käsittelyyn liittyviä riskejä on arvioitava aina ennen kuin niitä ryhdytään käsittelemään. Riskianalyysin avulla tunnistetaan jo suunnitteluvaiheessa ne toimenpiteet, joihin on ryhdyttävä. Pääsy henkilötietoihin täytyy aina rajata niihin henkilöihin, jotka tarvitsevat niitä tutkimuksen suorittamiseen.

Tietosuoja-asetuksen mukainen riskiarvio on tehtävä rekisteröidyn näkökulmasta eli rekisterinpitäjän on arvioitava mitä rekisteröidyn vapauksia ja oikeuksia käsittely voi vaarantaa ja mitä vahinkoja rekisteröidylle voi aiheutua suunnitellusta henkilötietojen käsittelystä.

[Ohjeita riskiarvion tekemiseen](#) löytyy Tietosuoja-valtuutetun toimiston sivuilta.

Vaikutustenarvioinnin tarkoituksena on auttaa tunnistamaan, arvioimaan ja hallitsemaan henkilötietojen käsittelyyn sisältyviä riskejä.

[Tietosuoja-valtuutetun toimiston luettelo käsittelytoimista, joiden yhteydessä on tehtävä vaikutustenarviointi | Tietosuoja-valtuutetun toimisto](#)

Ennakoi eli suunnittele etukäteen menettelytavat eri tilanteiden, kuten tietoturvaloukkausten, varalle.

Tietosuoja-asetuksessa henkilötietojen tietoturvaloukkauksella tarkoitetaan vahingossa tai lainvastaisesti tehtyä tekoa, jonka seurauksena henkilötietoja tuhoutuu, häviää, muuttuu, niitä luovutetaan luvottomasti tai niihin pääsee käsiksi taho, jolla ei ole käsittelyoikeutta.

Huomioi, että henkilötietoja sisältävä sähköposti tulee aina lähettää salattuna.

Havaitsemastaan tietoturvaloukkauksesta tai tietosuojan vaarantavasta poikkeamasta ilmoitetaan välittömästi Humakin tietosuojavastaavalle

Tunnista käsittelyperuste ja päivitä se tarvittaessa tietosuoja-asetuksen mukaiseksi

Henkilötietojen käsittely edellyttää aina laista löytyvää käsittelyperustetta, joka on määritettävä ennen käsittelyn aloittamista.

Henkilötietojen käsittelyn perusteet ilmenevät tietosuoja-asetuksen [6 artiklasta](#). Kyseinen artikla pitää sisällään kuusi eri perustetta, joiden pohjalta henkilötietoja voidaan käsitellä.

Yleensä ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnassa henkilötietojen käsittelyperuste on joko tutkittavan yksiselitteinen kirjallinen/suullinen suostumus tai yleisen edun mukainen tieteellinen tai historiallinen tutkimustarkoitus.

Lisätietoa [käsittelyperusteista](#) löytyy Tietosuojavaltuutetun toimiston sivuilta.

Jos tutkimusasetelma ei edellytä tietosuoja-asetuksen ulkopuolista syytä pyytää tutkittavien suostumusta (esimerkiksi tutkimuseettisistä lausuntoa) on käsittelyperusteena helpointa käyttää tutkittavan suostumuksen sijaan yleisen edun mukaista tieteellistä tai historiallista tutkimustarkoitusta (tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 e kohta). Tätä käsittelyperustetta ei kuitenkaan voi käyttää kaupallisessa tutkimuksessa.

Kartoita käsittelyperusteeseen liittyvät rekisteröidyn oikeudet ja varmista niiden toteutuminen

Rekisteröidyllä on oikeus saada tietoa hänen henkilötietojensa keräämisestä sekä käsittelystä ja siksi tutkittavalle tulee antaa tarpeelliset tiedot siitä, miten hänen henkilötietojaan käsitellään. [Rekisteröidyn oikeudet](#) löytyvät tarkemmin Tietosuojavaltuutetun toimiston sivuilta.

Rekisteröityä on informoitava myös rekisteröidyn oikeuksista.

Varaudu osoittamaan, että tietosuojasäännökset on huomioitu tutkimuksessasi

Dokumentoi tietosuojaperiaatteiden toteutuminen ja menettelytavat

Lisätietoa [osoitusvelvollisuudesta](#) löytyy Tietosuojavaltuutetun toimiston sivuilta.

Tunnista roolisi ja vastuusi

Rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta.

Jos tarvitset henkilötietojen käsittelyssä joidenkin muiden toimijoiden palveluja,
tee kirjallinen sopimus ja laadi selkeät ohjeet käsittelylle